

4382

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΜΝΗΜΗΝ

ΤΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΝΗΛΕΩΣ ΚΑΜΑΡΑΔΟΥ

Τύποις «Φαζιλέτ» Τάσσου Βακαλοπούλου

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΡΩΤΕΚΔΙΚΟΥ ΤΗΣ ΤΟΥ
= ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ =

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΝΔΗΜΟΝ
ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΟΥ ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΥ
= ΜΟΥΣΙΚΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ =

ΝΗΛΕΩΣ ΚΑΜΑΡΑΔΟΥ

ΤΕΛΕΥΤΗΣΑΝΤΟΣ ΕΝ ΚΥΡΙΩΙ
= ΤΗΙ 24 ΙΟΥΝΙΟΥ 1922 =

ΤΟ ΤΕΛΕΣΘΕΝ ΤΗΙ 20 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ
1929 ΕΠΙ ΤΗΙ ΑΝΑΚΟΜΙΔΗΙ ΤΩΝ
ΛΕΙΨΑΝΩΝ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΤΩΙ ΕΝ ΠΕΡΑΝ
ΙΕΡΩΙ ΝΑΩΙ ΤΟΥ ΑΓ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
= ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΥΤΟΥ =

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

1930

ΔΑΠΑΝΑΙΣ

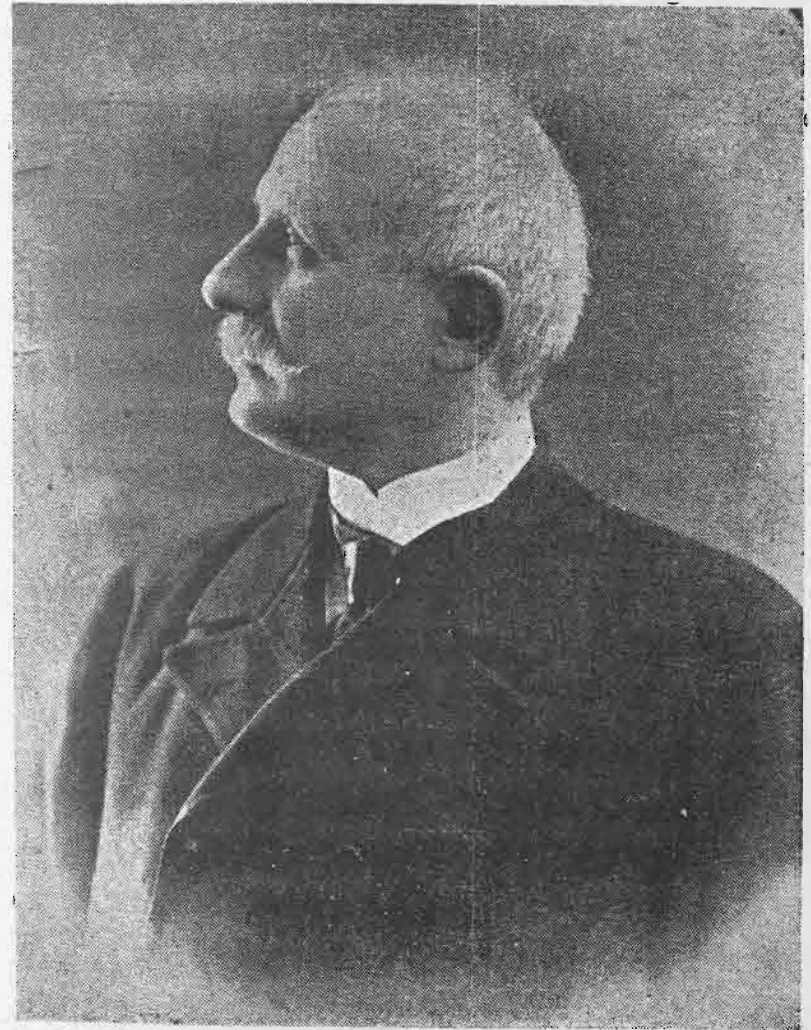
ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΟΥ ΚΟΝΤΟΣΚΑΛΙΟΥ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΟΥΚΑ

ΕΥΓΝΩΜΟΝΟΣ ΜΑΘΗΤΟΥ ΤΟΥ ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΥ

Ν. ΚΑΜΑΡΑΔΟΥ

MEGAKO
SISMANOGLIO

ΝΗΛΕΥΣ ΚΑΜΑΡΑΔΟΣ

ΜΟΥΣΙΚΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

ΕΙΣ ΝΗΛΕΑ ΚΑΜΑΡΑΔΟΝ

ΕΠΙ ΤΗ

ΑΝΑΚΟΜΙΔΗ ΤΩΝ ΛΕΙΨΑΝΩΝ ΑΥΤΟΥ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΡΩΤΕΚΔΙΚΟΥ ΤΗΣ Μ. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

«Ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ ἐδοξάσθη,
καὶ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ἐν εὐλο-
γίαις ἔσται»

(Σειρὰχ Ε' 7).

Σεβασμιώτατε ἱεράρχα,

εὐσεβὲς καὶ φιλομουσικώτατον ἐκκλησίασμα,

Ἐπὶ ὁλόκληροι Διὸς μεγάλου ἐνιαυτοὶ παρήλασαν ἤδη, ἀφ' ὅτου κατέπεσε μία κέδρος τοῦ παρ' ἡμῖν μουσικοῦ Λιβάνου, ὑπὸ τὴν σκιὴν τῆς ὁποίας εὕρισκον ἄσυλον οἱ τῆς μουσικῆς τέχνης μύσται καὶ μυσταγωγοί, ἀφ' ὅτου μετετέθη ἐκ τῆς ζωῆς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς μία δόξα ἱεροψαλτικῆ, μία κορυφὴ τῆς μουσικῆς τέχνης, ἀφ' ὅτου ἡ ἠδύλαλος ἀηδὼν τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἐπὶ ὄλας δεκαετηρίδας λιγέως μελωδήσασα τὰς θεσπεσίας μολπὰς τῆς οὐρανίου ὑμνωδίας ἐσίγησε καὶ τὰ ἐλαφρὰ τῆς τανύσασα περὰ

ἐτρόπη τὴν πρὸς τὰ εὐκρατα τῆς αἰωνιότητος κλίματα ἄγουσαν, ἀφ' οἴτου κατέβη εἰς τὸν τάφον ὁ ἀπαράμιλλος ἀριστοτέχνης καὶ ἠδύμολπος ἐκτελεστής τῶν μουσουργημάτων τοῦ θείου Δαμασκηνοῦ, τοῦ μελιρρύτου Κουκουζέλη, καὶ τῆς λοιπῆς ἐπιφανοῦς μουσικῆς πλειάδος, ὁ **Νηλεὺς Καμαράδος**, ὁ Διδάσκαλος τῶν Διδασκάλων τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, ὁ βαθὺς γνώστης τῆς θεωρίας τῆς ἱερᾶς ὠραίας τέχνης καὶ μύστης τῆς Εὐρωπαϊκῆς καὶ Ἀραβοπερσικῆς Μούσης.

Καίτοι τυγχάνει ἀληθὲς ὅτι δὲν εἶναι πρόσφατος ἢ λυγρὰ ἀπώλεια τοῦ ὑμνουμένου διασήμου μουσικοδιδασκάλου, — διότι ἑπτὰ ὀλόκληρα ἔτη παρῆλθον ἀπὸ τῆς 24 Ἰουνίου τοῦ 1922, ἡμέρας τοῦ θανάτου αὐτοῦ — οὐχ ἦττον, ἢ στέρησις αὐτοῦ ἐγένετο ἐπαισθητὴ εἰς τὸν παρ' ἡμῖν μουσικὸν κόσμον, τὸν θρηνήσαντα καὶ πενθήσαντα καὶ ἔτι θρηνοῦντα καὶ θρηνήσοντα ἐπὶ μακρόν, ἀνθ' ὧν ἐκεῖνος ἐμόχθησεν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν μουσικῆς, δι' ἧς δοξάζεται ἐν τῇ θείᾳ λατρείᾳ ἀπὸ τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων καὶ καθ' ὅλην τὴν ἐν τῷ Βυζαντίῳ Αὐτοκρατορίαν καὶ κατὰ διαδοχὴν μέχρι σήμερον ὁ μέγας Θεὸς ἡμῶν. Ναί, ἐθρήνησε τότε καὶ θρηνεῖ εἰσέτι ὁ μουσικὸς κόσμος τὸν σήμερον μνημονευόμενον μέγαν μουσικοδιδάσκαλον, τὸν καθ' ὅλον τὸν μακρὸν αὐτοῦ βίον θεραπεύσαντα τὴν ἡμετέ-

ραν μουσικὴν οὐχὶ ὡς ἀπλοῦν βιωτικὸν ἐπάγγελμα, οὐχὶ ὡς μέσον πορισμοῦ, οὐχὶ ὡς ὄργανον ψωμισμοῦ, ἀλλ' ὡς τέχνην ὑψηλὴν καὶ αὐτόχροημα ἐπιστήμην, ὡς τὴν ὀνομάζει ὁ ἀρχαῖος μουσικοφιλόσοφος Ἀριστείδης ὁ Κυντιλιανός· ἐθρήνησεν ὁ μουσικὸς κόσμος καὶ ἡ κοινωνία τὸν ἐγκύψαντα ἐνθουσιωδῶς περὶ τὴν μελέτην τῆς μουσικῆς θεωρίας καὶ κρατερῶς ὑπερμαχήσαντα ὑπὲρ αὐτῆς, τὸν συνεισενεγκόντα ἄφθονον τὸ ἔλαιον εἰς τὴν μουσικὴν λυχνίαν, τὸν μεταλαμπαδεύσαντα τὰ μουσικὰ αὐτοῦ φῶτα εἰς πάντα ὅστις ἐζήτει τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ συνδρομήν, τὸν ἀνήκοντα εἰς τὴν μουσικὴν ἐκείνην πλειάδα, ἣτις ὀλιγίστους νῦν ἀντιπροσώπους ἔχει, τὸν διδάξαντα κατ' ἰδίαν καὶ ἐν Μουσικαῖς Σχολαῖς ἐπὶ ἰκανὰς περιόδους περιτελλομένων ἐνιαυτῶν τὴν ἠδυτερπῆ μουσικὴν ἡμῶν, τὸν ἐπὶ ὄλας δεκαετηρίδας δοξολογήσαντα καὶ ὑμνολογήσαντα μελωδικῶς τὸν Κύριον τῆς δόξης καὶ Δημιουργὸν τοῦ Παντός καὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ, τὰς δὲ ἀκοὰς τῶν ἐκκλησιαζομένων καθηδύναντα, κατακληλήσαντα καὶ καταθέλλξαντα καὶ εἰς τὴν τῶν θείων τελετῶν ἀκρόασιν προσελκύσαντα, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ μελωδικὴ φωνὴ ὡς φόρμιγγος ἤχος ἀπὸ τῶν ψαλτικῶν στασειδίων τῶν πρωτευόντων ναῶν τῆς μεγαλουπόλεως ταύτης καὶ τῆς πόλεως Σμύρνης ἠδέως ἐνηχοῦσα μετὰ κατανύξεως ἔμελλε

τὰ θεῖα καὶ ἱερά τῆς Ἐκκλησίας μελωδήματα.

Καὶ ἤδη ἡ ἀξιότιμος Ἐπιτροπὴ τοῦ ἱεροῦ τούτου ναοῦ τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου (¹), ἡ μετὰ στοργῆς καὶ τιμῆς διαφυλάττουσα τὴν μνήμην πάντων τῶν τιμησάντων τὰ μουσικὰ στασεῖδια τῆς ἐκκλησίας ταύτης, φόρον ἐκτίουσα εὐλαβοῦς μνήμης καὶ τιμῆς πρὸς τὸν ἀξιωμακάριστον μουσικὸν **Νηλέα Καμαράδον**, τὸν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν χρηματίσαντα ἀρχωδὸν καὶ χοράρχην τῆς ἐκκλησίας ταύτης, καὶ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ὁποίου ἐσεμνύετο εὐλόγως καὶ ἐνηβρύνετο, ἀξιεπαίνως πάνυ τελεῖ σήμερον τὸ ἱερὸν τοῦτο μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς μακαρίας αὐτοῦ ψυχῆς, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀνακομιδῆς τῶν ὀστῶν αὐτοῦ, διὰ τοῦ τὰς ἰλαστηρίους πρὸς Θεὸν ἰκεσίας προσκομίζοντος ζηλωτοῦ καὶ μουσοτραφοῦς μητροπολίτου Σάρδεων καὶ Πισιδείας κ. Γερμανοῦ, καὶ ἐπανάγει οὕτω ἡ ρηθεῖσα ἐπιτροπὴ πάντας ἡμᾶς τοὺς ἐνταῦθα ἐγγύθεν καὶ πόρρωθεν συναυλισθέντας, τέκνα, συγγενεῖς, φίλους, μαθητὰς τοῦ μνημονευομένου, ἱεροψάλτας, μουσικοδιδασκάλους, ἐπιστήμονας, ἐμπόρους, θεράποντας τῆς παιδείας, καὶ ἀντιπροσώπους τῶν διαφορῶν ἐκκλησιῶν

(¹) Τὴν ἐπιτροπὴν ἀπαρτίζουν οἱ κ. κ. Εὐθύμιος Μαδεντζόγλου, πρόεδρος, Πετράκης Θεοδορίδης, ἰατρός, ταμίας, Παντελάκης Μιχαηλίδης, γραμματεὺς μέλος, Σμιεὸν Κεχαγιολίδης καὶ Ἰωάννης Δημόπουλος.—Νικόλαος Δημητριάδης, γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς.

τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, εἰς τιμητικὴν ἀνάμνησιν τῆς φυσιογνωμίας τοῦ καλλιστεφάνου ἐκείνου ἀθλητοῦ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, τοῦ κλεῖσαντος αὐτὴν τε καὶ τὸ ἀριπρεπὲς ἡμῶν Γένος, καὶ ὅστις ἀπὸ ἐπταετίας εἰς δόμους μακάρων εὐρισκόμενος συναγάζεται μετὰ τῶν Χερουβείμ καὶ Σεραφεῖμ καὶ μετὰ τῶν μακαρίων ψυχῶν τῶν μεγάλων μουσουργῶν καὶ ψαλμοδῶν τῆς Ἐκκλησίας. «Καὶ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ οὐκ ἀποστήσεται· τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ ζήσεται εἰς γενεὰς γενεῶν», κατὰ τὴν ρήτραν τοῦ θεοπνεύστου σοφοῦ Σειράχ τοῦ παλαιοῦ Ἰσραήλ.

Εἶναι ἐξόχως ἐπαινετὴ ἡ εὐγενὴς πρωτοβουλία τῆς ἐριτίμου ἐπιτροπῆς τοῦ ναοῦ τούτου περὶ τελέσεως μνημοσύνου μὲ δημοτελεῖ καὶ μεγαλοπρεπῆ χαρακτῆρα ὑπὲρ τοῦ ἐπιφανοῦς μουσικοδιδασκάλου ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀνακομιδῆς τῶν τιμίων ὀστῶν αὐτοῦ, χοραρχούντων μάλιστα κατὰ τὴν μνημόσυνον ἀκολουθίαν ἐν πένθει εἰλικρινεῖ καὶ φαλλόντων διὰ τοῦ σεμνοῦ καὶ κατανυκτικοῦ πατριαρχικοῦ ὕφους τῶν ἀρχωδῶν τῆς Μ. Ἐκκλησίας. Μέγας ὁ ἔπαινος καὶ εἰς τὴν ἐνορίαν ταύτην, ἣτις ἀείποτε μέχρι σήμερον γινώσκει νὰ ἐκλέγῃ διὰ τὸν κοινοτικὸν τοῦτον ναὸν ὀνομαστοὺς ἱεροψάλτας (¹).

(¹) Τὸν δεξιὸν χορὸν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης διευθύνει ἤδη ὁ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸς τοῦ μακαρίτου ἡδυμελίφθογγος

Αἱ κοινότητες μέχρι τοῦδε παρεγνώρισαν τοὺς ἱεροψάλτας μας καὶ μάλιστα τοὺς καρποφόρους ἐν τῇ δολιχοδρομίᾳ τοῦ βίου αὐτῶν ὑπὲρ τῆς μουσικῆς ἡμῶν δράσαντας. Καὶ πρέπει νὰ μάθωμεν οὐ μόνον νὰ ἐκτιμῶμεν τοὺς μοχθοῦντας ὑπὲρ τῆς μουσικῆς ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ν' ἀποδίδωμεν τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς αὐτοὺς καὶ ζῶντας καὶ τεθνεῶτας. Εἶναι καὶ αἱ κοινωνίαι μας, ὡς τὰ ἄτομα. "Ατομον ἀχάριστον, ἄνευ ἠθικοῦ ἔργματος, παρασύρεται καὶ πνίγεται εἰς τὸ πέλαγος. Τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ἐντεῦθεν πολλὰ ὀφείλει εἰς τοὺς ἱεροψάλτας, τοὺς ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνωτέρας προσιασίας καλλιεργήσαντας τὸ μετὰ τὴν γλῶσσαν τιμαλφέστερον ἐθνικὸν κειμήλιον, ἀδιαφορίαν ὅμως συνήθως ἀποδίδωσι, διότι λέγονται *ψάλται*. Τὸ μνημόσυνον λοιπὸν τοῦτο ἐνέχει μεγάλην σημασίαν. Δεικνύει ὅτι ἡ κοινωνία μας, ἡ ἄλλοτε ἀδιάφορος εἰς τὴν καρποφόρον δρασίαν τοῦ ἱεροψάλτου, ἤρξατό πως ἤδη νὰ ἐκτιμᾷ τοὺς ἀξίως φέροντας τὸ ὄνομα τοῦτο, καὶ παρέχει οὕτω αὕτη μίαν παρηγορίαν ἀπέναντι τῶν μόχθων καὶ τῶν ἀπογοητεύσεων τοῦ ἱεροψαλτικοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τοῦ ἀπὸ ἐνὸς αἰῶνος ἐργώδους μου-

κ. Νικόλαος Βλαχόπουλος, εἰς τῶν πρωτευόντων ἱεροψαλτῶν τῆς πόλεώς μας, διακρινόμενος ἐπὶ ἡδυτερπεῖ καλλιφωνία καὶ ἀπαραμίλλῃ μουσικῇ τέχνῃ καὶ ἐμπειρίᾳ.

σικοῦ ἀγῶνος, ὡς ἡ ἱστορία διηγεῖται καὶ οὐδεὶς ἀρνεῖται. "Ὅτι δὲ ἡ πρωτοβουλία τῆς ἀξιοτίμου Ἐπιτροπῆς ἐπεκροτήθη γενικῶς, ἀποδεικνύεται τρανῶς ἐκ τῆς ἀθρόας ἐνταῦθα προσελεύσεως μυριάνδρου περιφανοῦς ὁμηγύρεως τοσοῦτων ἀντιπροσώπων τοῦ κοινωνικοῦ ἡμῶν δένδρου, τῶν ἀποτελούντων οἶονεὶ μεγαλοπρεπῆ μουσικὴν ἀρμονίαν. Καὶ ἡ σκιά τοῦ ἀειμνήστου περυγίζει πάντως τὴν στιγμήν ταύτην ὑπερθεὶν ἡμῶν χαιρετίζουσα πάντας τοὺς μετὰ προδήλου συγκινήσεως προσελθόντας εἰς τὴν ἱερὰν ταύτην τελετήν, ιδιαιτέρως δὲ χαιρετίζει τὸν Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Φώτιον τὸν Β', τὸν μουσικώτατα τό τε οὖς καὶ τὴν καρδίαν ἔχοντα διαπεπλασμένα, παριστάμενον ἐνταῦθα διὰ καταλλήλου ἀντιπροσώπου καὶ τοὺς ἀξιοτίμους Ἐπιτρόπους τοῦ ναοῦ, τοὺς εἰλικρινῶς διὰ τοῦ δημοτελοῦς τούτου μνημοσύνου γεραίροντας αὐτὸν καὶ ἀποθέτεντας εἰς τὴν ἐκατόμβην τῆς μνήμης του τὴν σπονδὴν τῶν δακρύων των.

Εἴμαρτο δὲ ἐμοί, ὡς πρεσβυτέρῳ τὴν διακονίαν ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν μουσικολόγοις τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, ἵνα τὴν στιγμήν ταύτην διὰ λόγου ἐπιμνημοσύνου κοσμήσω εὐφρόνως τὸ σεπτὸν τοῦ ἀοιδίου μνημόσυνον, καίτοι τὸ λαμπρότερον ἐγκώμιον αὐτοῦ θὰ καθιερώσῃ ἡ ἱστορία τῆς Μουσικῆς, ἥτις θ' ἀσχο-

ληθῆ ἰδιαιτέρως περὶ τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ. Εὐ-
συνειδήτως ἀποφαίνομαι καὶ μετὰ παρηρησίας
ὁμολογῶ ὅτι ἔδει πολλῶ ἑμοῦ κρείσσων καὶ
εὐσθενέστερος καὶ μᾶλλον καλλιρρήμων νὰ
πλέξῃ τὸν στέφανον καὶ νὰ ἐφυμνήσῃ καὶ νὰ
σεμνολογήσῃ τὰ μνημόσυνα ἐγκώμια καὶ τοὺς
ὑπὲρ τῆς μουσικῆς ἡμῶν ἀγῶνας τοῦ μνη-
μονευομένου, τοὺς ὁποίους ἐδαδούχησε μου-
σικὸς βίος μακρός. Ἄλλ' ἐγὼ δὲν ἦτο δυνα-
τὸν ν' ἀποκρούσω τὴν γενομένην μοι εὐσεβῆ
πρόσκλησιν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἱερᾶς
ταύτης ἐκκλησίας, τῆς μηδὲν θελησάσης νὰ
παραληφθῆ ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ
τῆς Ὁρθοδόξου κοινωνίας ἡγιασμένων κα-
θεστώτων, οὐδὲ νὰ κωφεύσω εἰς τὴν ζωηρὰν
ἐπιθυμίαν αὐτῆς, προκειμένου μάλιστα ν' ἀνα-
μνησθῶ ὑπάρξεως, μεθ' ἧς δι' ἀδελφικῆς
φιλίας ἤμην ἀρρήκτως καὶ ἑναρμονίως συν-
ηρμοσμένος καὶ ὑπῆρξα ἐπὶ τεσσαρακονταε-
τίαν καὶ πλέον ἐν τῇ καλλιστεφάνῳ σταδιο-
δρομίᾳ συναθλητῆς καὶ συνεργάτης εἰς τὸν
ἐν Γαλατᾶ Ἑλληνικὸν Μουσικὸν Σύλλογον,
εἰς τὸν ὑπὸ τὴν ἐμὴν προεδρείαν λειτουρ-
γήσαντα ἐν Φαναρίῳ Μουσικὸν Σύλλογον
«Ὁρφέα» καὶ ἐπὶ τέταρτον αἰῶνος εἰς τὸν
ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἐκκλησιαστικὸν Μου-
σικὸν Σύλλογον. Ἐν τῷ ναῷ μάλιστα τούτῳ
τῆς ἀληθείας, ἔνθα τῇ ὥρᾳ ταύτῃ ἐφίσταται
γυμνῆ ἢ ἀλήθεια, διακηρύττω ὅτι δὲν θὰ

μεγαλύνω τὸν ἀείμνηστον μὲ ὠδὰς καὶ μὲ
ῥυθμούς, δὲν δύναμαι ὁμως ν' ἀποσιωπήσω
καὶ τὴν μουσικὴν αὐτοῦ ἐργασίαν, οὔτε τὴν
ἔκτασιν καὶ σημασίαν αὐτῆς, οὔτε τὴν ἐξαι-
ρητικὴν του ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ θεωρητικοῦ
μέρους τῆς Μουσικῆς, οὔτε τὴν σημαντικώ-
τητα τῶν μελισταγῶν μουσουργημάτων αὐτοῦ.
Πέποιθα δέ, ἀγαπητοὶ παρεστῶτες, ἐπερειδό-
μενος ἐπὶ τῆς ἀγάπης ὑμῶν πρὸς τὸ ὄνομα
τοῦ ἀειμνήστου, ὅτι καὶ ὑμεῖς πάντες εὐμε-
νῶς θέλετε μὲ ἀκολουθήσει εἰς τὸν περὶ τοῦ
ἀειμνήστου λόγον, ἐλάχιστον χρόνον σήμερον
ἀφιερῶντες ὑπὲρ τοῦ ἀφιερῶσαντος ὀλόκλη-
ρον τὴν ζωὴν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν
μουσικὴν. Ἄλλως τε θέλομεν συγκομίσει ἐκ
τοῦ λόγου πολλὰ καὶ καλὰ καὶ χρήσιμα δι-
δάγματα, ὡς ἄλλοτε συνεκομίσαμεν ταῦτα ἐκ
τῆς ζώσης διδασκαλίας του.

Δεῦτε καὶ ἀνακαλέσωμεν εἰς τὴν μνήμην
ἡμῶν τὸν μακαρίτην *Νηλέα Καμαράδον*, καὶ
ἴδωμεν ἀκροθιγῶς καὶ ἐπιλίγδην τὴν μου-
σικὴν δρᾶσιν αὐτοῦ.

*
* *

Οὐδεὶς ἐκ τῶν ὧδε ἐστηκότων εἶναι ὁ
ἀγνοήσας τὸν ἀείμνηστον διαπρεπῆ ἱεροψάλ-
την καὶ ἄριστον μουσικοδιδάσκαλον. Τῷ 1847
τὸ Μέγα Ρεῦμα, τὸ περιζήλον καὶ περικλεῆς
τοῦτο προάστειον τοῦ Βοσπόρου, ἐχαιρέτισε

τὴν γέννησιν τοῦ μνημονευομένου, σχόντος γονεῖς εὐσεβεστάτους καὶ φιλοστόργους, ἐνσταλάξαντας εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ μετὰ τοῦ γάλακτος τῆς σαρκὸς καὶ τὸ γάλα τῆς εὐσεβείας. Ἐκ τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῶν Ταξιαρχῶν φοιτῶν καὶ τὰ τοῦ Κανονάρχου τελῶν ἠγάπα τὴν ἐκκλ. ἡμῶν μουσικὴν, ἠδυφωνότατος δὲ ὢν, ἐπεδόθη εἰς τὴν ἱερὰν τέχνην μετὰ πολλοῦ ζήλου, σχῶν διδασκάλους τὸν ἠδυμελίφθογγον ἱεροψάλτην Γεράσιμον τὸν Κανελλίδην καὶ τοὺς περὶ τὴν θεωρίαν τῆς Μουσικῆς μέγα ὄνομα ἀραμένους Παναγιώτην Κηλιτζανίδην καὶ Ἰωάσαφ Ρῶσσον τὸν μοναχόν, παρ' οἷς ἰκανῶς ἐξεγυμνάσθη περὶ τε τὴν πρᾶξιν καὶ θεωρίαν τῆς ἱερᾶς τέχνης. Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἀφορμὰς τῆς θεωρίας τῆς Μουσικῆς ὡς σπινθῆρας ἔλαβεν ὁ ἀείμνηστος παρὰ τοῦ Κηλιτζανίδου καὶ Ἰωάσαφ, ἐν δὲ τῷ οἰκείῳ σπουδαστηρίῳ, πόνῳ καὶ ἀγρυπνίᾳ καὶ συντόνῳ μελέτῃ ἐσοφίσθη καὶ ἀπέβη διάσημος μουσικός. Εἶναι δὲ ἐκπληκτικόν, πῶς κατώρθωσε μικρὸν κατὰ μικρὸν νὰ ποτισθῇ τὰ νάματα τῆς μουσικῆς θεωρίας ἄφθονα καὶ ν' ἀναδειχθῇ ὠφελιμώτατος εἰς τὴν ἱερὰν τέχνην. Ἀπὸ τοῦ 1865 ἤρξατο ἐπαγγελλλόμενος ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς τὸ τοῦ ἱεροψάλτου ἐπάγγελμα. Τὸ Βεβέκιον, τὸ Μέγα Ρεῦμα, τὸ Κουσγουντζούκιον, ἡ

ἀγία Κυριακὴ Κοντοσκαλίου, αἱ ἐν Γαλατᾷ ἐκκλησίαι τῆς Παναγίας Καφφατιανῆς, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων (δὶς) καὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου, ὡς καὶ ἡ ἐκκλησία αὕτη τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου (δὶς), εἶναι ἀψευδεῖς μάρτυρες τῆς ἐν τῇ ψαλμωδίᾳ λαμπρᾶς εὐδοκιμήσεως αὐτοῦ.

Οἱ ἐκκλησιαζόμενοι ἐθαύμαζον τὴν ἐν τῷ χορῷ κατὰ τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας σεμνοπρεπῆ αὐτοῦ στάσιν καὶ τὴν κατάνυξιν καὶ εὐλάβειαν αὐτοῦ ἐν τῇ ψαλμωδίᾳ, δι' ὧν ἐκ μυχίων καρδίας συνεκίνει αὐτοὺς καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν εἰς οὐρανὸν συνήραπαζε. Τὸ ἐκκλησίασμα εὐαρέστως ἤκουε ψαλλόμενα τὰ μελίρρυτα μουσουργήματα τοῦ ἰδίου, τὰ διακρινόμενα διὰ τὴν θαυμασίαν εὐρυθμίαν, τὴν χάριν καὶ γλαφυρότητα, καὶ ὧν τὰ πλεῖστα περικλείουσι θησαυροὺς πρωτοτύπων ἐμπνεύσεων. Τὰ πολλὰ ἀνέκδοτα μελουργήματα τοῦ ἀειμνήστου κρίνονται ὡς δείγματα ἐξόχου μουσικῆς τέχνης καὶ μουσικοῦ ταλάντου. Διὰ τῶν μουσουργημάτων τοῦ ὑμνουμένου ἀνδρὸς θὰ βλέπωμεν καὶ θὰ ἀκούωμεν αὐτὸν ζωηρῶς ἀπόντα καὶ θὰ συνδιαλεγώμεθα νοερῶς μετ' αὐτοῦ μέχρι τῆς κοινῆς συνεντεύξεως. Ἡ φιλοτιμία δὲ καὶ τὸ καθῆκον τῶν μαθητῶν⁽¹⁾ τοῦ μακαρίτου δὲν

(1) Εἰς τοὺς ὀνομαστοὺς μαθητὰς τοῦ μακαρίτου ἐκ τῶν ἱεροψαλτῶν ἀριθμοῦνται πλὴν τῶν κ.κ. Νικ. Βλαχοπούλου,

θὰ ἀφήσῃ βεβαίως τὰ μουσουργήματα ταῦτα ὑπὸ τὸν μόδιον.

Σημεῖον ἄξιον ἰδίας μνείας θεωρῶ τὰς ἐπὶ τῆς θεωρίας τῆς μουσικῆς ἐπωφελεστάτας μελέτας τοῦ ὑμνουμένου ἀνδρός, τὰς κοσμούσας τὸ Περιοδικὸν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου. Εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ Καμαράδου καταλέγεται καὶ ἡ θεωρητικὴ του ἐργασία ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἔργου τῆς τῷ 1881 ἐργασθείσης ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐπὶ Ἰωακείμ τοῦ Γ' Μουσικῆς Ἐπιτροπῆς. Τὴν σοβαρὰν ταύτην ἐργασίαν ἐξετίμησαν πολλοὶ ἔξοχοι μουσικολόγοι, ἐν οἷς καὶ ὁ περιδοξὸς ἐκεῖνος καθηγητὴς τῶν Φυσικομαθηματικῶν Ἀνδρέας Σπαθάρης (1) καὶ ὁ τῆς καθόλου ἑλληνικῆς παιδείας ἐγκρατέστατος καθηγητὴς Εὐάγγελος Ἀμαξόπουλος. Τὸ θεωρητικὸν ἔργον τοῦ Καμαράδου δέον νὰ ράνωμεν μὲ τὰ ἀνθη τῆς εὐγνωμοσύνης, διότι, καίτοι ἡ ὅλη παιδεία αὐτοῦ ἦτο μετρία, ἐν τούτοις ἠρμήνευε καὶ κατενόει τὸν Ἀριστόξενον, τὸν Εὐκλείδην, τὸν Πυθαγόραν, καὶ ὅλους τοὺς

Ἰωάννου Δοῦκα, Μιχαὴλ Χατζῆ Ἀθανασίου καὶ Θεοδοσίου Γεωργιάδου, καὶ οἱ κ.κ. Δημήτριος Βουτσινάς, πρωτοφάλης τοῦ ἐν Γαλιτῆ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων, Δημήτριος Φωκαεὺς, πρωτοφάλης τοῦ ἐν Μλακῆρκοῖ (Μακροχωροῖ) ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ κ. Δημήτριος Βαφειάδης.

(1) Ὁ εἰς τὸν Ἀ. Σπαθάρην ἐπικήδειός μου ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ Περιοδικὸν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου καὶ εἰς ἰδιαίτερον φυλλάδιον.

μουσικοφιλοσόφους, ὅπερ οὐ παντὸς σοφοῦ καὶ μουσικολόγου ἴδιον. Ἡ θεωρία τῆς Μουσικῆς ἦτο δι' αὐτὸν ἡ μοναδική του ἀπασχόλησις, καὶ εἰς τὸν ἔρωτα τοῦτον συνεκέντρωσεν ὅλην τὴν θαλερὰν νεότητά του, ὅλας τὰς δυνάμεις του, ὅλην τὴν ἐνέργειαν τῆς ζωῆς του, ὅλην τὴν ὑπαρξίν του. Εἰργάσθη μόνος του, ἐνῶ εἰς ἄλλον τόπον θὰ ἦτο ἔργον συνεργασίας πολλῶν μουσικολόγων, οὐδέποτε ἔργον ἐνὸς ἀνθρώπου. Ἀφιέρωσεν ἑαυτὸν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, καὶ ἀνεδείχθη ἐν τῇ θεωρητικῇ ἐρευνῇ τῆς ἡμετέρας μουσικῆς ὁ σύγχρονος Βαλάσιος ὁ ἱερεὺς, ὁ σύγχρονος Χρυσανθος ὁ ἐκ Μαδύτου. Ἡ ἐργασία τοῦ Καμαράδου ἐγένετο μὲ συνεχεῖς πεντηκονταετεῖς ἀγρυπνίας καὶ ἐπιπόνους μελέτας. Φύσει ἀκάματος πρὸς τὴν ἐργασίαν, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του, παρὰ τὸ βάρος τῶν ἐτῶν, εἰργάζετο ἐντονώτερον. Ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς ζωῆς του ὑπῆρξεν ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς ἐργασίας του. Εἰργάζετο δὲ ἐν μετριόφρονι ἀποχῇ ἀπὸ πάσης ἐπιδείξεως, καθ' ὃν χρόνον ἐπατάγει πολλάκις περὶ αὐτὸν ἡ ματαιοφροσύνη τῶν ἀπὸ τῶν γνώσεων αὐτοῦ σοφιζομένων. Ἀγὼν λοιπὸν πεντηκονταετῆς ἀένναος, ἐνθουσιώδης, ἀκαταπόνητος καὶ γονιμώτατος ὑπὲρ τῆς μουσικῆς ἡμῶν εἶναι ὁ εὐγενέστερος, εἶναι ὁ τιμιώτερος τῶν τίτλων εἰς τὴν ἐθνικὴν εὐγνωμοσύνην. Ἐὰν δὲ τὸ νῆμα τῆς

ζωῆς του διέκοψεν ἡ μυθολογουμένη ψαλῖς, εὐρεθήσονται οἱ διαδεξόμενοι ἐκεῖνον μαθηταί του (1).

Ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία ἐξετίμησε δεόντως καὶ ἀναμνήσκειται τῶν ἀφωσιωμένων υἱῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ ἀειμνήστου ὑπὲρ τῆς μουσικῆς ἡμῶν. Ὁ ὁσίας μνήμης καὶ ἀεικλεῆς ἐκεῖνος ἦρως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταξιαρχίας Διονύσιος ὁ Ε΄ προσεκάλεσε τὸν Καμαράδον ὅπως μετὰσχῃ τῶν ἐργασιῶν τῆς Μουσικῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς ἐργασθείσης ἐπωφελῶς ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῷ 1887 ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ τότε μητροπολίτου Μιτυλήνης καὶ εἶτα Ἐφέσου καὶ κατόπιν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίνου τοῦ Ε΄. Ἐπὶ Ἀνθίμου τοῦ Ζ΄ προσεκλήθη ὁ ὑμνούμενος ἀνὴρ ὡς μέλος τῆς ἐν τοῖς Πατριαρχείοις συστάσης Μουσικῆς Ἐπιτροπῆς ἧς τὸ ἔργον ἀνέλαβε κατόπιν νὰ συνεχίσῃ ὁ Ἐκκλησιαστικὸς Μουσικὸς Σύλλογος, ὃν ἔπηξεν ἐν τῷ πατριαρχικῷ οἴκῳ ἢ φιλομουσία Κωνσταντίνου τοῦ Ε΄, οὗ ἡ μεμουσωμένη κεφαλὴ ἦτο πρόχειρος μουσικὴ βιβλιοθήκη, ἅμα δὲ καὶ Κι-

(1) Τὸ θεωρητικὸν ἔργον τοῦ Καμαράδου εὐελπιστοῦμεν ὅτι θὰ συνεχίσωσιν οἱ ἐκ τῶν ἐν Κωνσταντινὸν πόλει μαθητῶν του, κ. κ. Μιχαὴλ Χατζῆ Ἀθανασίου, πρωτοψάλτης τῆς ἐν Βαλουκλῆ ἱερᾶς ἐκκλησίας τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ διδάσκαλος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς ἐν τῇ ἐν Χάλκῃ ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ καὶ ὁ κ. Θεοδοσίος Γεωργιάδης πρωτοψάλτης τοῦ ἐν Χαλκηδόνι μητροπολιτικοῦ ναοῦ.

βωτὸς θεολογικῶν, φιλοσοφικῶν καὶ φιλολογικῶν γνώσεων.

Μὲ μύρα ὑπερόχου τιμῆς ἔορανε τὸν ἀριστοτέχνην μουσικοδιδάσκαλον καὶ ὁ φιλομουσικώτατος ἐκεῖνος Πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Γ΄, ὅστις ἠγαθύνθη ὅπως μετακαλέσῃται τὸν μακαρίτην ἵνα ψάλῃ μετὰ τοῦ πολυμελοῦς χοροῦ του εἰς τὰ Πατριαρχεῖα εἰς τινὰ πατριαρχικὴν λειτουργίαν, τελεσθεῖσαν ἐν τῷ τοῦ ἀγίου Ἀνδρέου ναῖδριῳ, παρὰ τὰς ἐν τοῖς Πατριαρχείοις εὐλαβέστατα τηρουμένας παραδόσεις, καθ' ἃς δὲν ἐπιτρέπεται ἐνοριακὸς ψάλτης νὰ ψάλῃ ἐν αὐτοῖς λειτουργοῦντος Πατριάρχου, οὔτε νὰ μετὰσχῃ καὶ τῆς πατριαρχικῆς τραπέζης.

Ὁ ἀείμνηστος διετέλεσεν ἐν τῶν ἀγλαῶν καὶ παραγωγικωτέρων μελῶν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου ἐπὶ τέταρτον αἰῶνος, καὶ εἰς τῶν στύλων τῆς Μουσικῆς Σχολῆς τοῦ Συλλόγου. Εἶναι περιττὸν νὰ ὑπομνησθῇ ἐνταῦθα ἡ ἀνεκτίμητος ὑπηρεσία τοῦ μουσικοῦ ἐκείνου παιδευτηρίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου μετελάμβανον τῶν ἀπαραιτήτων μουσικῶν ἐφοδίων οἱ μέλλοντες ἱεροψάλται, καὶ τοῦ ὁποίου ὁ σπουδαῖος προορισμὸς εἴλκυσε ἀνεκαθεν τὸ ἐθνικὸν ἐνδιαφέρον. Ἐν τῇ Σχολῇ ἐκείνῃ, τῇ λειτουργησάσῃ ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν ὑπὸ τὴν ἐμὴν λιτὴν διεύθυνσιν καὶ καθηγεσίαν, ὁ Καμαράδος ἐδίδαξεν εὐ-

δοκίμως, φιλοτίμως, ζηλωτῶς καὶ καρποφό-
ρως τὴν θεωρίαν τῆς Μουσικῆς, ἐντυπῶν εἰς
τὸ οὖς τοῦ διδασκομένου τοὺς τόνους τοῦ
διατονικοῦ γένους, τὰς ὑφέσεις καὶ διέσεις
τοῦ χρωματικοῦ καὶ τὰ διαστήματα τοῦ
ἐναρμονίου γένους. Ὅσοι ἠκούσατε αὐτὸν
διδάσκοντα ἀπὸ τῆς ἔδρας, γινώσκετε καλῶς,
ὅτι ἦτο μεταρσίωσις ἀπὸ τοῦ δωματίου τῆς
παραδόσεως εἰς τὰ περιλαμπῆ ἀνάκτορα τοῦ
μουσικοῦ Πανθέου. Μὲ τὰ νάματα τῆς μου-
σικῆς τέχνης ἐπότιζε καὶ ἐθέρομανε τὰ στήθη
τῶν μαθητῶν, μεταγγίζων εἰς τὴν καρδίαν
αὐτῶν τὸ ἐν αὐτῇ φλέγον ὑπὲρ τῆς Μουσι-
κῆς ἱερὸν πῦρ, καὶ μεταδοὺς ἀφθόνως αὐτοῖς
«ὅ,τι ἀδόλως ἔμαθε, μὴ ἀποκουψάμενος τὸν
πλοῦτον» (Σοφ. Σολομ. 7,13) τῆς μουσικῆς
ἐπιστήμης, ἵνα κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα
εἴπω. Περὶ τῆς καρποφόρου διδασκαλίας τοῦ
ἀειμνήστου εἰπάτωσαν οἱ εὐτυχήσαντες ν'
ἀκροασθῶσιν αὐτοῦ ἐν τῇ Σχολῇ, ἐν οἷς
ἀριθμοῦνται καὶ οἱ σήμερον τὰ τῆς θείας
λειτουργίας ἄσματα μελιφθόγγως ψαλμωδή-
σαντες, διὰ τῶν ὁποίων βλέπομεν αὐτὸν ζωη-
ρῶς ἀπόντα καὶ θὰ συνδιαλεγώμεθα νοερῶς
μετ' αὐτοῦ μέχρι τῆς κοινῆς συνεντεύξεως.
Ἐντρύφημα καὶ ἀπόλαυσις ἦτο ἐν ἑκαστῶν
θεωρητικὸν μάθημα τοῦ Καμαράδου. Ἐν-
θουσιώδεις συνέρρεον εἰς ἀκρόασιν οὐ μόνον
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἱεράρχαι, καὶ

οἱ διευθύνται καὶ καθηγηταὶ τῆς Μεγαλω-
νόμου τοῦ Γένους Σχολῆς, ὑπὸ τὴν φιλόξε-
νον στέγην τῆς ὁποίας ἐλειτούργει ἡ Μου-
σικὴ Σχολή, θελγόμενοι ὑπὸ τῆς ἱλιγγος τῶν
μουσικῶν γνώσεων αὐτοῦ. Ἐγὼ εἶμι αὐτό-
πτης μάρτυς τῶν ἱστορουμένων τὴν στιγμὴν
ταύτην. Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἄς κηρύξωσι προ-
σέτι τὴν βαθεῖαν τοῦ μακαρίτου πρὸς τὸ καθῆ-
κον ἀφοσίωσιν, τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἄοκνον προ-
θυμίαν αὐτοῦ, τὸ ἐπιβλητικὸν τοῦ ἀγαθοῦ
διδασκάλου, τὸ μειλίχιον τοῦ αὐστηροῦ ἐξε-
ταστοῦ, καὶ τὴν ἀπεριόριστον πρὸς τοὺς μα-
θητὰς στοργὴν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν αὐτοῦ
πρὸς τὴν Σχολήν. Εἰς τὴν ἱστορίαν δὲ τῆς
παρ' ἡμῖν μουσικῆς κινήσεως ἀπόκειται ἡ
λεπτομερεστέρα ἐρεῦνησις καὶ μείζων καὶ δι-
καιότερα ἐκτίμησις τῆς μουσικῆς τοῦ ἀνδρὸς
δράσεως.

Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ ναῷ τούτῳ τῆς ἀληθείας,
ὀφείλω νὰ διακηρύξω τὴν ὑπὲρ τῆς Μουσι-
κῆς Σχολῆς αὐτοθυσίαν τοῦ Καμαράδου,
διότι ἤρχετο ἐκ Μεγάλου Πνεύματος εἰς Φα-
νάριον καὶ ἐδίδασκεν ἐν μέσῳ πάλης ἡρωϊ-
κῆς κατὰ στερήσεων καὶ ποικίλων διωγμῶν,
ἐν μέσῳ ζωῆς μαρτυρικῆς, συγκαλυπτομένης
πάντοτε μὲ τὸν μανδύαν μιᾶς εὐσχήμου ἀξιο-
πρεπείας, ἐν μέσῳ συλλογικῶν ἐτῶν οἰκονο-
μικῶς δυσχειμέρων, τὰ ὁποῖα μία ὑπάτη αὐ-
ταπαρησία, ἡ τοῦ ταῦτα λέγοντος καὶ τοῦ

διδάσκοντος προσωπικοῦ ἠδύνατο ν' ἀντιμετωπίσῃ. Ἄλλὰ φεῦ! ἡ Ταρπηία οὐδαμοῦ πολὺ ἀπέχει τοῦ Καπιτωλίου. Ἐνῶ διευθυντῆς τε καὶ διδάσκαλοι ἐπὶ τῷ ζήλῳ αὐτῶν καὶ τῇ ἀφοσιώσει ταύτῃ εἴχομεν ἐλκύσει τὸν εὐγνώμονα θαυμασμὸν τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας, τῇ 2 Ὀκτωβρίου 1924 ἐδέχθημεν ὑπὸ τὴν πρωτοπορείαν τῶν δαιμόνων ἐκείνων τῆς κολάσεως, τοῦ Ἰαννῆ, τοῦ Ἰαμβρῆ, τοῦ Ὑλζιλᾶ, τὸ ἀσεβέστερον λάκτισμα, ὃ δὲ ταῦτα ιστορῶν ἔπιδε μέχρι τρυγὸς τὸ πικρὸν ποτήριον τῆς ἀχαριστίας, ὀδηγηθεὶς ἀπὸ τοῦ Καπιτωλίου εἰς τὴν Ταρπηίαν, καὶ καταδικασθεὶς διὰ τῆς ἐκ τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς Σχολῆς ἐξώσεως νὰ ἴδῃ τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἐδημιούργησε καὶ ἐπροστάτευσεν, ταῖς ρωστικαῖς εὐχαῖς καὶ εὐλογίαις τοῦ σοφοῦ, ἐναρέτου καὶ μουσικωτάτου Πατριάρχου Κωνσταντινου τοῦ Ε', καταδικαζόμενον εἰς ἀπραξίαν καὶ καταστρεφόμενον. Φαῦλος ὁ ἀχάριστος. Ὁ Σαμωσατεὺς δὲ φιλόσοφος λέγει: «Φαῦλος δὲ ἀνὴρ πίθος ἐστὶ τετρημένος, εἰς ὃν ἀπάσας ἀντλῶν τῆς χάριτος εἰς κενὸν ἐξέχεας». Ἡ ἀχαριστία τῶν ἀνθρώπων μέχρι τοῦ Γολγοθᾶ ὠδήγησε καὶ τὸν ἰδρυτὴν τῆς ἡμετέρας θρησκείας. Ἄλλὰ καὶ ἡμεῖς ὡς ὁ μάρτυς τοῦ Γολγοθᾶ μετὰ παραδειγματικῆς ὑπομονῆς καὶ καρτερίας ἀνελθόντες τὰς βαθμίδας τοῦ Σταυροῦ ἠύχθημεν ὑπὲρ τῶν

σταυρωτῶν ἡμῶν εἰπόντες «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασι τί ἐποίησαν», καὶ ἀναφωνήσαντες τὸ τοῦ Χρυσορρήμονος «Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἕνεκεν». Καὶ οὕτω ἐνεκρόθησαν Σύλλογός τε καὶ Σχολή.

Ἄλλὰ θαρσεῖτε, ὦ ἀγαπητοὶ ἱεροψάλται καὶ μουσικοδιδάσκαλοι, θαρσεῖτε, ὦ ὁμογενεῖς οἱ ἀφωσιωμένοι εἰς τὰ πάτρια καὶ τῆς θείας τέχνης θαυμασταί, διότι δὲν ἀφίσταται ἴσως κατὰ πολὺ τὸ φωτεινὸν σημεῖον τοῦ χρόνου, καθ' ὃ, ἡμέραι εὐδοκίας θ' ἀνατείλωσιν ἐπὶ τὸν μουσικὸν ὁρίζοντα, καὶ ἡ Μουσικὴ Σχολή, ἡ ἀπὸ πενταετίας εἰς ἀπραξίαν καταδικασθεῖσα, θὰ ἐπανιδρυθῇ πρὸς συστηματικὴν μόρφωσιν ψαλτῶν ὑπὸ τοῦ νέου ἐθνοδοξάστου Πατριάρχου μας, τοῦ τὰ ἀγαθὰ καὶ βέλτιστα καὶ ἐθνοσωτήρια φρονοῦντος καὶ πράττοντος ἀπὸ τῆς 7 Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ. ἡμέρας τῆς ἀνόδου αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἀγιωτάτην ἀποστολικὴν καὶ οἰκουμενικὴν ἀρχιερωτον περιωπὴν τῆς Ὀρθοδοξίας. Δοξάσωμεν ἐπὶ τούτῳ τὸν οὐράνιον τῆς Ἐκκλησίας δομήτορα «τὸν ἔχοντα ἐν χερσὶν αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν τῆς γῆς, καὶ τὸν χρήσιμον ἐγείροντα ἐν καιρῷ ἐπ' αὐτῆς» (Σοφ. Σειράχ 16, 4) καὶ εἰπόντα διὰ στόματος τοῦ Ἰερεμίου «Καὶ δώσω ὑμῖν ποιμένας κατὰ τὴν καρδίαν μου, καὶ ποιμανοῦσιν ὑμᾶς ποιμαίνοντες μετ' ἐπιστήμης» (Ἰερεμ. Γ' ε', 15). Ναί· ἄρωμεν

χειρας ικετηρίους πρὸς οὐρανὸν καὶ ἀναπέμψωμεν ὕμνους καὶ δοξολογίας πρὸς τὸν μέγαν τῆ βουλῆ καὶ θαυμαστὸν τοῖς ἔργοις Θεὸν ἡμῶν, τὸν εὐδοκήσαντα ἐν τῇ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας προνοίᾳ Αὐτοῦ νὰ ἐγείρῃ ἐν τῷ νέῳ Ἰσραὴλ πρόεδρον τῆς μεγαλοδόξου Ἐκκλησίας τῶν Ἐκκλησιῶν **Φώτιον τὸν Β΄**, τὸν προέχοντα ἐν τῷ παρ' ἡμῖν ἱεραρχικῷ διακόσμῳ, τὸν θερμότατον θαυμαστὴν τῆς πατρῴας σοφίας καὶ μουσικῆς, τὸν πολυτίμους ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἀγωνισθέντα, τὸν ἔχοντα τὴν καθαρότητα τῶν ἡθῶν λευκοτέραν τῆς χιόνος, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ὁ πλούσιος ἐν ἐλέει Θεὸς πολλὰ ἐνεπιστεύθη τάλαντα, ζῆλον ἅγιον ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, παιδείαν ἑλληνικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν παιδευσιν, εὐσέβειαν μεγάλην, ἀκραιφνῆ φιλογένειαν, αὐταπάρνησιν χριστομίμητον, ἀγαθότητα καὶ ἀγνότητα ψυχῆς, χρηστότητα, φιλάνθρωπον καὶ ἐλεήμονα προαίρεσιν, ἀγάπην καὶ σεβασμὸν ἄπειρον πρὸς ὅ,τι πάτριον καὶ τιμαλφὲς τοῦ ἡμετέρου Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας, εὐρύτητα καὶ ἐμβρίθειαν πνεύματος, ἀφοσίωσιν εἰς τὸ καθῆκον, εὐαίσθητον καρδίαν, εὐγένειαν αἰσθημάτων, βίον θεοφιλῆ ἀνετίληπτον καὶ μεστὸν πάσης χριστιανικῆς ἀρετῆς, μνήμην ἀτέραντον καὶ πολυδέγμονα, στόμα μελίρρυτον, ταπεινοφροσύνην καὶ μετριοφροσύνην τοῦ ἡθους,

ἀνεξικακίαν καὶ μακροθυμίαν, εὐπροσηγορίαν καὶ προσήνειαν τρόπων, χαρακτῆρα πρᾶον, μειλίχιον, σεμνὸν καὶ ἀκέραιον, καὶ μεγάλην διοικητικὴν ἰκανότητα, ἣν προσεκτήσατο, τοῦτο μὲν, διδασκόμενος ὑπὸ Γέροντα καὶ προγυμναστὴν πεπνυμένον καὶ ἄξιον, τὸν τρισμάκαρα ἐκείνον θεῖόν του μητροπολίτην Φιλίππουπόλεως καὶ εἶτα Κοζάνης Φώτιον, τοῦτο δέ, καὶ ἐν τῇ διακυβερνήσει τῆς τηνικαῦτα ἐμπεριστάτου ἐπαρχίας Φιλίππουπόλεως, τῆς μεγάλης κοινότητος Σταυροδρομίου καὶ τῆς περιδόξου μητροπόλεως Δέρκων. Εἶη λοιπὸν εὐλογημένον τὸ ὄνομα Κυρίου, τοῦ οὕτως εὐδοκήσαντος καὶ ἐγείραντος ἐν ἡμῖν ποιμένα καὶ Πατριάρχην Φώτιον τὸν Β΄, οὗ « γενεὰ καὶ γενεὰ ἐπαινέσει τὰ ἔργα » (Ψαλμ. ρμδ') κατὰ τὸν Προφητάνακτα.

Ἄλλ' ἔστω μοι παρ' ὑμῶν ἡ χάρις ὅπως τὸν Καμαράδον ἐξετάσω καὶ ὡς ἰδιώτην. Ὁ αἰμίμηστος καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ ἔζησε σέβων εἰλικρινῶς τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτοῦ καὶ ἐν εὐλαβείᾳ προσκυνῶν καὶ λατρεύων τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ὅτι ὡς ἐκ τῆς καταγωγῆς μὲν ἀνῆκεν εἰς ἔθνος μέγα, ὡς ὀρθόδοξος δὲ Χριστιανὸς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἣτις ἐδοξάσθη καὶ δοξασθήσεται. Ὁ ὑπὲρ τῶν πατέρων ζῆλος αὐτοῦ ἦτο ἀκμαῖος καὶ ἀμετάβλητος. Ἄγαστὸς οἰκογενειάρχης, φιλόστοργος πατήρ, εὐτυχήσας νὰ ἴδῃ ἔκγονα

κύκλω τῆς τραπέζης αὐτοῦ. Ἡ ἀπόλαυσις του περιορίζετο ἐν τῇ οἰκογενεῖα του, πρὸς ἣν ἐξήντησεν ἀφειδῶς τὸ φίλτρον. Χρηστὸς πολίτης, φίλος εἰλικρινῆς καὶ ἄδολος, ἀβρόφρων καὶ εὐγενής, ἡμερος ὡς ἄρνιον καὶ ἄκακος, πιστὸς καὶ εὖορκος ἐργάτης τοῦ καθήκοντος, διακρινόμενος καὶ ἐπὶ ἐξόχῳ φιλοκαλία. Ἰδιαίτερον γνώρισμα τοῦ μακαρίτου ἦτο ἡ μετριοφροσύνη καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη αὐτοῦ, ἡ βάσις αὕτη πάσης ἄλλης ἀρετῆς, τὸ « γινῶθι σαυτὸν » τῆς ἀρχαιότητος. Οὐκ ἐκόμπαζεν, οὐδὲ ἐμεγαλορρημόνει, ἐφ' οἷς ἐκέκτητο προτερήμασιν, οὐδ' ἐπεσκοτίζετο ὑπὸ τοῦ τύφου τῆς ἀλαζονείας. Καὶ ἐν γένει πάθη εἰς τὴν ψυχὴν του δὲν εἰσεχώρησαν, ἀντιζηλῖαι, ραδιουργίαι καὶ μικροπρέπειαι δὲν τὴν ἐμίαναν. Οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν, ὦ εὐγενεῖς παρεστῶτες, ἔχει ἀνάγκην νὰ μάθῃ παρ' ἐμοῦ περὶ τῆς ἀνεξικακίας καὶ τοῦ συμβιβαστικοῦ τῶν τρόπων του ἐνώπιον τῶν συναδέλφων του. Ὁ μακαρίτης ἐν πάσῃ συγκρούσει αὐτοῦ μετὰ τῶν συναδέλφων του ἐν τῷ Συλλόγῳ, ἀναλογιζόμενος ὅτι τὰ συλλογικὰ συμφέροντα εὐοδοῦνται διὰ τῆς ἀμερίστου συμπράξεως καὶ ὁμοφροσύνης, δὲν ἐθεώρει παντάπασι ἀντιβαῖνον εἰς τὴν περιωπὴν αὐτοῦ, ἐὰν προσέλθῃ πρῶτος διὰ μειλιχίου καὶ χριστιανικωτάτης φράσεως καὶ τείνῃ τὴν χεῖρα τῆς δεξιώσεως καὶ διαλλαγῆς, ὑπέρτερος οὕτω τῶν

κομματικῶν ἀτασθαλιῶν καὶ ἐμπαθειῶν ἀναδεικνυόμενος. Τοὺς διαφορομένους αὐτῷ καὶ ἀντιφρονοῦντας ἐτίμα, καὶ τοὺς λυποῦντας αὐτὸν ἐπιεικῶς συνεχώρει, οὕτως ὥστε καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τέλος ὑπὸ τῆς ἀρετῆς τοῦ ὑμνουμένου ἀνδρὸς νικώμενοι, ἐπαύοντο τῶν πρὸς αὐτὸν διαφορῶν καὶ εἰς σεβασμὸν ἐτρέποντο, καὶ ἐκ τῶν θαυμαστῶν καὶ ἐπαινετῶν αὐτοῦ ἀνεδεικνύοντο. Οὐδέποτε ὁ μακαρίτης ἠκούσθη νὰ ἐκστομίσῃ λέξιν πικρὰν περὶ τινος ἀτόμου. Τὰ προσόντα ταῦτα τοῦ Καμαράδου λαλοῦσιν ἐμοῦ καὶ παντὸς καλλιρρήμονος καὶ καλλιεποῦς ἀγορητοῦ εὐγλωττότερον.

Εἰς τὰς λιτὰς ταύτας λέξεις μου πρέπει νὰ προστεθῇ ὅτι τὰ προσόντα καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ μακαρίτου ἐτίμησαν οἱ τὰ πρῶτα φέροντες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ ἔθνει, ἰδίᾳ δὲ οἱ προμνησθέντες Πατριάρχαι, καὶ μάλιστα ὁ ἀρηρῶς ἐκεῖνος καὶ βαθυγνώμων τὴν φρένα Γερμανὸς ὁ Ε', ὅστις διὰ πολλῆς εὐνοίας ἤγε τὸν μακαρίτην, ὡς καὶ τὸν μουσικώτατον υἱὸν αὐτοῦ Βασίλειον.

Ἀφειδῆς εἰς τὴν διανομὴν τῶν χαρίτων ἡ φύσις εἶχεν ἐπιδαψιλεύσει αὐτῷ καὶ ὠραιότητα καὶ γλυκύτητα προσώπου, ἀσφαλὲς γνώρισμα τῆς ἀγγελικῆς αὐτοῦ καρδίας, ἀριστοκρατικὸν ἦθος, εὐσταλὲς σῶμα, ἀρρενοπρεπὲς παράστημα, μελωδικωτάτην, λιγυρόφθογον καὶ θελξίμολπον φωνήν. Ταῦτα πάντα

μαρτυροῦσιν ὅτι καὶ ἡ φύσις ἐφάνη αὐτῷ εὖνους. Καὶ ἐν γένει ἅς εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἡ δόξα τοῦ Καμαράδου θέλει διαμένει ἐνόσφ ὑπάρχει Βυζαντινὴ Μουσικὴ καὶ ἱστορία. «Ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ ἐδοξάσθη καὶ τὸ μνημόσυ-
νον αὐτοῦ ἐν εὐλογίαις ἔσται». (Σειρ. Ε' 7).

Αὕτη ἐν ἀτελεῖ σκιαγραφικῇ παραστάσει ἢ ἐν ἀτέχνῳ χρωστῆρι γραφεῖσα εἰκὼν τοῦ πρὸ ἑπταετίας εἰς τὴν χώραν τῶν πνευμάτων καὶ τῆς ἀθανασίας μεταστάντος μουσικοδιδα-
σκάλου Ν. Καμαράδου, τοῦ τὸν καλὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν μουσικῆς ἀγωνισαμένου καὶ ἀντιπαλαίσαντος μετὰ σπανίας αὐταπαρ-
νησίας κατὰ τῶν πολεμίων τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν Μούσης, τοῦ τὸν δρόμον τῆς ἀθλήσεως τὸν ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ χαραχθέντα αὐτῷ λυσιτελῶς τετελεκότος καὶ τὴν πίστιν τῶν πατέρων αὐτοῦ τετηρηκότος πρὸς ἀπόλαυ-
σιν τῆς ἀλήκτου μακαριότητος· «ἀγαθῶν πό-
νων καρπὸς εὐκλεῆς» (Σοφ. Σειράχ γ' 15). Παρέδωκε δὲ ὁ μακαρίτης πρὸ ἑπταετίας τὸ πνεῦμα αὐτοῦ εἰς τὸν Θεόν, ἀνυψώσας τὸ ὄμμα αὐτοῦ εἰς οὐρανόν, καὶ ψάλας τίς οἶδε ποίαν ψαλμωδίαν, τὴν ὁποίαν ἔμελλον τὰ μεμουςω-
μένα αὐτοῦ χεῖλη, παρηκολούθει δ' αὐτὸς διὰ τῶν δακτύλων τῆς δεξιᾶς χειρὸς κρούων ἁρ-
μονικῶς τὸν μουσικὸν χρόνον.

Ἄλλ' ἐκ τῆς σημερινῆς μνημοσύνου τελε-
τῆς, διὰ τῆς ὁποίας τὴν ὀφειλομένην εὐγνώ-

μονα διάθεσιν τῆς καρδίας ἡμῶν κατὰ χρέος ἀποδίδομεν εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀοιδίου, ἀρνούμεθα καὶ ὠφέλιμά τινα διδάγματα, τὰ ὁποία τὴν στιγμὴν ταύτην ψιθυρίζουσι πρὸς τοὺς ἱεροψάλτας τὰ προκείμενα λείψανα αὐτοῦ.

Στηριξάτε, ὦ ἱεροψάλται καὶ μουσικοδιδά-
σκαλοι, λέγει ἡ φωνὴ ἢ ἐκ τῶν λειψάνων ἐξερχομένη τὴν στιγμὴν ταύτην, στηριξάτε τὴν δρᾶσιν ὑμῶν ἐπὶ τῆς ἀγάπης, τῆς ὁμο-
φροσύνης, τῆς ἀδελφικῆς συμπνοίας καὶ τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ, ν' ἀποστρέφησθε δὲ τὸν ἄχαριν φθόνον καὶ τὴν ἀντιζηλίαν, τοὺς κομματισμούς, τὰς ἔριδας, τὰς μικρο-
φιλοτιμίας, τὰς ἀντεγκλήσεις, τὸ μῖσος καὶ τὴν ἐμπάθειαν. Νὰ αἰσθάνησθε στοργὴν πρὸς τὰ ἐθνικὰ κειμήλια καὶ τὰς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικὰς ἡμῶν παραδόσεις. Μακρὰν ἀφ' ὑμῶν ἡ ἀντορθόδοξος καὶ ἀνθελληνικὴ ἀγωγή, μακρὰν ὁ πιθηκισμὸς καὶ ἡ ἀπομίμη-
σις τῶν ξένων ἠθῶν καὶ ἐθίμων, ἄλλοις λόγοις, μακρὰν ἢ γάγγραινα, ἢ καταβιβρώσκουσα τὸ θρησκευτικὸν καὶ ἐθνικὸν ἡμῶν σῶμα. Ἐν τῷ λάρυγγι ὑμῶν οὐδεὶς ποτὲ νὰ διακρίνη ὀθνεῖους ἐλιγμούς καὶ κακοζήλους ξενοφωνίας. Νὰ δια-
τηρήσητε ἐν μέσῳ τοῦ ἀκατασχέτου ξενικοῦ ρεύματος τὴν ἐθνικὴν καὶ πατροκληρονόμητον ἡμετέραν μουσικὴν, καθιδρύοντες Μουσικὰς Σχολὰς πρὸς συστηματικωτέραν μόρφωσιν

ψαλτῶν. Νὰ μὴ παρασύρησθε ὑπὸ τοῦ ρεύματος τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν σκέψεων τοῦ αἰῶνος, νὰ μὴ ἀναστηλώνητε εἰς τοὺς ναοὺς ἡμῶν καινότερα μουσικὰ συστήματα, ἄλλοτρια Μουσικὴν, τὴν τετράφωνον εὐρωπαϊκὴν χοροδίαν, τὴν ξενόηχον καὶ πολύθρουν καντάδαν ¹⁾, τὴν καταστρέφουσαν τὴν τῶν ἡμετέρων ἐκκλησιαστικῶν ἀσμάτων λεκτικὴν συνάφειαν καὶ ἀλλοιοῦσαν καὶ διαφθείρουσαν παντάπασι τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀρχαιοτρόπων μελῶν τῆς ἡμετέρας Μουσικῆς.

Ἴδου διὰ δύο λέξεων ἡ διαθήκη τοῦ ἀειμνήστου μουσικοδιδασκάλου πρὸς τοὺς παρ' ἡμῖν ἱεροψάλτας, τοὺς μέλλοντας νὰ συνεχί-

(1) Περὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Μουσικῆς καὶ τῆς καντάδας ὄρα καὶ τὸ ἐν Ἀθήναις ἐκδοθὲν τῷ 1890 σύγγραμμά μου «*Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ οἱ ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων ἄχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἀκμάσαντες ἐπιφανέστεροι μελωδοί, ἔμμογράφοι, μουσικοὶ καὶ μουσικολόγοι*» ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἀδύνατος ἢ ἀντικατάστασις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς διὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς τετραφωνίας*» (σελ. 499—538), καὶ τὸ ἐκδοθὲν ἐν Ἀθήναις τῷ 1904 πόνημά μου «*Ἱστορικὴ ἐπισκόπησις τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς*». «*Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ ἐν Ἀθήναις*» (σελ. 228—252). Προσέτι ἀνάγνωθι καὶ τὸ «*Ἐπόμημα τοῦ ἐν Κων/πόλει Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου πρὸς τὴν Α. Θ. Π. τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Μελέτιον τὸν Δ'*» Περὶ τοῦ ἐντελῶς ἀδυνάτου τῆς ἐναρμονίσεως τῶν μελῶν τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς ἀνευ ἀλλοιώσεως καὶ παραμορφώσεως αὐτῶν», ἀναγνωσθὲν ἐν τῇ συνοδικῇ συνεδριάσει τῆς 8 Μαρτίου 1923. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου.

σωσι καὶ νὰ συμπληρώσωσι τὸ ἔργον τῆς καλλιέργειας τῆς Μουσικῆς ἡμῶν.

Ἦδη δέ, ὅτε ἡ ψυχὴ τοῦ ὑμνουμένου ἀνδρὸς ἀπὸ ἐπταετίας πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ Ὑψίστου εὐρισκομένη συνευφραίνεται μετὰ τῶν πνευμάτων τῶν μεγάλων μουσικῶν φωστήρων τῆς Δαμασκοῦ καὶ τοῦ Δυρραχίου, τῶν εὐκλεῶν μουσικοδιδασκάλων Γρηγορίου, Χουρμουζίου καὶ Χρυσάνθου, καὶ τῶν προαπελθόντων καὶ συγχρονισάντων αὐτῷ Στεφάνου Μωϋσιάδου, Νικολάου Ἰωαννίδου, Ἀλεξάνδρου Βυζαντίου, Εὐστρατίου Παπαδοπούλου, Ἰωάννου Καβάδα καὶ Γεωργίου Σαραντεκκλησιώτου, ἃς ἰκετεύη τὴν θεῖαν ἀγαθότητα ὅπως σκέπη καὶ ἐνισχύη διὰ τῆς πανσθενοῦς αὐτῆς χάριτος πάντας τοὺς ὑπὲρ τῆς Μουσικῆς ἡμῶν νομίμως ἀθλοῦντας, καὶ ἃς ἐξαποστείλῃ εἰς τοὺς κόλπους ἡμῶν πλείονας, εἰ μὴ κρείσσονας, νέους Καμαράδους πρὸς δόξαν καὶ εὐκλειαν τῆς ἐθνικῆς Μουσικῆς.

Παρακαλῶ δὲ πάντας ὑμᾶς τοὺς φίλους παρεστῶτας, τοὺς ἐκ σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν ὑμνούμενον συνελθόντας ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ μνημοσύνῳ εἰς ἐκπλήρωσιν ἱερωτάτου χριστιανικοῦ καθήκοντος, ἵνα εἴπωμεν ἐν ὁμοθύμῳ ὕμνωδιᾷ τὸ τοῦ Σειράχ ἱερὸν λόγιον «*Εἴη τὸ μνημόσυνόν σου ἐν εὐλογίαις καὶ ἐν τῇ γῆ καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ὄστα σου ἀναθάλλοι ἐκ τοῦ τόπου αὐτῶν, καὶ τὸ ὄνομά σου*

ἀντικαταλλασσόμενον ἐπὶ υἱοῖς δεδοξασμένον αὐτῶν» (Σοφ. Σειράχ μστ' 12), ἀναφωνοῦντες :

Ἄοίδιμε μουσικοδιδάσκαλε Νηλεῦ Καμαράδε, ποτὲ δὲν θὰ σὲ λησιμονήσωμεν μέχρι τῆς κοινῆς συναντήσεως.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη, μελωδικώτατε ἱεροψάλτα τῶν θαυμασίων τοῦ Θεοῦ.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη. Γένοιτο.

ΤΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ

ΤΟΥ

ΝΗΛΕΩΣ ΚΑΜΑΡΑΔΟΥ

Αἱ ἐφημερίδες Ἀύγή, Ἀπογευματινὴ καὶ Ἀνεξάρτητος τῆς 16, 17, 18 καὶ 19 Δεκεμβρίου 1929 ἀνήγγειλαν διὰ τοῦ ἐξῆς Ἀγγελτηρίου τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἐν Πέραν ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου τὰ τοῦ μνημοσύνου.

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗΣ ΠΕΡΑΝ

«Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ναοῦ φόρον τιμῆς ἀποτίουσα εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἐπὶ σειράν ἐτῶν διατελέσαντος Πρωτοψάλτου τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας μουσικοδιδασκάλου **Νηλέως Καμαράδου**, τελεῖ τὴν προσεχῆ παρασκευὴν, 20 τρέχοντος, ἐπὶ τῇ εὐκκρίᾳ τῆς ἀνακομιδῆς τῶν ὀστέων τοῦ ἀειμνήστου ἀρχιερατικῶν μνημόσυνον, προεξάρχοντος τοῦ ἐκ τῶν Συνοδικῶν Σεβ. Μητροπολίτου Σάρδεων κ. Γερμανοῦ, ὅστις θὰ κηρύξῃ καὶ τὸν θεῖον λόγον.

Τὸν μνημόσυνον λόγον θέλει ἐκφωνήσῃ ὁ ἱστοριογράφος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς κ. Γ. Παπαδόπουλος, Μ. Πρωτέκδικος.

Τοὺς χοροὺς θὰ ἀποτελέσουν οἱ ἐκ τῶν ἱεροψαλτῶν μαθηταὶ τοῦ ἀειμνήστου μουσικοδιδασκάλου, ἡ δὲ ἐπιμνημόσυνος ἀκολουθία ψαλῆσεται ὑπὸ τῶν πατριαρχικῶν χορῶν, χοραρχούντων τοῦ ἄρχοντος Πρωτοψάλτου τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ κ. Ἰακώβου Ναυπλιώτου μετὰ τοῦ ἄρχοντος Λαμπαδαρίου κυρίου Εὐσταθίου Βιγγυποῦλου».

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ἡ Ἀδὴ τῆς 19 Δεκεμβρίου ἔγραψε τὰ ἑξῆς ὑπὸ τὸν τίτλον : **Τὸ αὐριανὸν μνημόσυνον.**

«Εἰς τὸν ἅγιον Κωνσταντῖνον Πέραν τελεῖται αὐριον ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς του ἀρχιερατικὸν μνημόσυνον τοῦ ἐκ τῶν διδασκάλων τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ πρωτοψάλτου διατελέσαντος εἰς τὸν ναὸν αὐτὸν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἀειμνήστου **Νηλέως Καμαράδου**. Θὰ προστῆ τῆς σεμνῆς τελετῆς ὁ σεβ. ἅγιος Σάρδεων καὶ θὰ ἐκφωνηθῆ ὁ κατάλληλος ἐπιμνημόσυνος ὑπὸ τοῦ ἱστοριογράφου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας μουσικῆς Μ. Πρωτεκδικίου κ. Παπαδοπούλου. Εἶναι ἀξία ἐπαίνων ἢ δραστηρία ἐπιτροπὴ τοῦ κοινοτικοῦ αὐτοῦ ναοῦ διὰ τὴν ὠραίαν πρωτοβουλίαν της, δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία ὅτι τὸ φιλακόλουθον ὁμογενὲς δημόσιον θὰ προσέλθῃ εἰς τὴν αὐριανὴν λειτουργίαν τιμῶν τοιοῦτοτρόπως τὴν μνήμην ἑνὸς τῶν πλέον διακεκριμένων μουσικοδιδασκάλων τοῦ παρελθόντος».

Ἡ Ἀπογευματινὴ τῆς 19^{ης} Δεκεμβρίου ἔγραψε τὰδε :

«Αὐριον τελεῖται εἰς τὸν ἐν Πέραν ἱερὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, φιλοτίμῳ προνοίᾳ τῆς ἐπιτροπῆς

τῆς ἐκκλησίας, πάνδημον ἀρχιερατικὸν μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀειμνήστου μουσικοδιδασκάλου **Νηλέως Καμαράδου**, ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν χρηματίσαντος πρωτοψάλτου τῆς ἐν λόγῳ ἐκκλησίας. Καὶ τὰ μὲν ἄσματα τῆς θείας λειτουργίας θὰ ψάλλωσι μουσικοὶ χοροὶ τελείως κατηρτισμένοι ἐκ μαθητῶν τοῦ ἀοιδίμου μουσικοδιδασκάλου, τὴν δὲ ἐπιμνημόσυνον ἀκολουθίαν οἱ χοροὶ τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ, τιμῆς ἕνεκα.

Ὁ Μητροπολίτης Σάρδεων θέλει κηρύξει τὸν θεῖον λόγον κατὰ τὴν λειτουργίαν, κατὰ δὲ τὴν ἐπιμνημόσυνον ἀκολουθίαν θέλει ἐκφωνήσῃ μνημόσυνον λόγον ὁ ἄρχων Μ. Πρωτεκδικιος κ. Γ. Παπαδόπουλος, ὁ κρᾶτιστος παρ' ἡμῖν μουσικολόγος καὶ εἰς τῶν καλλιπεστέρων λογοτεχνῶν τῆς ἐποχῆς μας.

Ἡ ὅλη τελετὴ θὰ διεξαχθῆ ἐν πάσῃ ἐπιβλητικότητι καὶ μεγαλοπρεπείᾳ.

Οἱ φιλακόλουθοι ὡς καὶ πάντες ἐν γένει οἱ θιασῶται τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς οὐδεμίαν ἔχομεν ἀμφιβολίαν, ὅτι ἄθροοι θὰ σπεύσωσιν αὐριον εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου».

Ὁ Ἀνεξάρτητος τῆς 19 Δεκεμβρίου ἔγραψε τὰ ἐπόμενα :

«Αὐριον εἰς τὸν ἐν Πέραν ἱερὸν ναὸν τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης τελεῖται μία ὠραία καὶ σεμνὴ τελετὴ. Γίνεται τὸ μνημόσυνον τοῦ ἀειμνήστου **Νηλέως Καμαράδου**, χρηματίσαντος ἐπὶ ἔτη ὀλόκληρα ὡς πρωτοψάλτου τοῦ ρηθέντος ναοῦ.

Θὰ ἐξιστορήσῃ τὰ τῆς δράσεως τοῦ ἀειμνήστου ὁ Μ. Πρωτεκδικιος κ. Γεώργιος Παπαδόπουλος.

Θέλουμε νὰ πιστεύσωμεν ὅτι τόσον οἱ μαθηταὶ ὅσον καὶ οἱ συνάδελφοι τοῦ **Νηλέως Καμαράδου**, καθὼς καὶ

πάντες ὅσοι ἔτυχε νὰ τὸν ἀκούσουν, θὰ σπεύσουν ἀθροῖαι εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, ἀποδεικνύοντες ἐμπράκτως ὅτι σέβονται τοὺς διακεκριμένους μουσικοδιδασκάλους τοῦ παρελθόντος).

ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΣΘΕΝ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΟΥ ΝΗΛΕΩΣ ΚΑΜΑΡΑΔΟΥ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ

Ἡ Αὐγή καὶ ἡ Ἀπογευματινὴ τῆς 21 Δεκεμβρίου 1929 ἐδημοσίευσαν τὰ ἐξῆς :

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΝΗΛΕΩΣ ΚΑΜΑΡΑΔΟΥ

Ἐν μέσῳ πολλοῦ κόσμου ἐτελέσθη χθὲς εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἐν Πέραν τὸ φιλοτιμῶ φρονίδι τῆς Ἐπιτροπῆς αὐτοῦ διοργανωθὲν μνημόσυνον ὑπὲρ τοῦ ἀοιδίμου μουσικοδιδασκάλου Νηλέως Καμαράδου, ὅστις ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐχρημάτισε πρωτοψάλτης τοῦ ναοῦ τούτου.

Τὴν Α. Θ. Π. τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ἀντιπροσώπευσεν ἡ Α. Π. ὁ Ἀρχιδιακονεύων κ. Φιλόθεος. Παρέστη δὲ καὶ ὁ Παν. μητροπολίτης Θεοδορουπόλεως, ὡς καὶ ἀντιπροσωπεῖται ἐκ διαφόρων ἐνοριῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς.

Τῆς ὅλης ἱεραουργίας πρέσβη ἡ Α. Σ. ὁ μητροπολίτης Σάρδεων κ. Γερμανός, ὅστις καὶ ὠμίλησεν ἐπικαιρῶς διὰ τὰς ἁγίας αὐτὰς ἡμέρας μετὰ τὴν χαρακτηρισίαν αὐτὸν μεταδοτικὴν εὐγλωττίαν περὶ τῆς σημασίας τῆς Μεταλήψεως. Προσῆλθον δὲ πολλοὶ ἱεροψάλται καὶ μαθηταὶ τοῦ ἀειμνήστου μουσικοδιδασκάλου ὅτινες καὶ μετέσχον εἰς τοὺς χορούς.

Ὁ ρήτωρ τῆς ἡμέρας ἦτο ὁ Μ. Πρωτέχδικος κ. Γ. Παπαδόπουλος, ὅστις καὶ ἐξῆρεν εὐφραδῶς τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν, τονίσας ὅτι διαθήκη τοῦ μακαρίτου Νηλέως εἶναι νὰ ὑποστηριχθῇ ἡ μουσικὴ αὐτῆ.

Ἐπηκολούθησε δεξιώσις εἰς τὸ Ἐπιτροπικόν, καθ' ἣν διανεμήθησαν εἰς τοὺς παραστάνας ἐντὸς φακέλων κόλλυβα.

Ὁ Ἀνεξάρτητος τῆς 21 Δεκεμβρίου 1929 ἔγραψε τὰ ἐπόμενα :

ΤΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΝΗΛΕΩΣ ΚΑΜΑΡΑΔΟΥ

Μετὰ πολλῆς σεμνοπρεπείας καὶ ἐπιβλητικότητος καὶ ἐν μέσῳ πολλοῦ ἐκκλησιάσματος ἡ φιλότιμος ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης ἐτέλεσε χθὲς τὸ μνημόσυνον τοῦ ἀειμνήστου Πρωτοψάλτου αὐτῆς καὶ διαπρεποῦς ἐπὶ τῇ τέχνῃ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς Νηλέως Καμαράδου.

Τῆς τελετῆς ταύτης προεξῆρχεν ὁ σεβ. ἅγιος Σάρδεων κ. Γερμανός, ὅστις μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἐκήρυξε τὸν θεῖον λόγον.

Τὴν Α. Θ. Π. τὸν Πατριάρχην ἀντιπροσώπευσεν ὁ Ἀρχιδιακονεύων κ. Φιλόθεος.

Εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν ἔλαβον μέρος οἱ πατριαρχικοὶ χοροὶ προσελθόντων καὶ πολλῶν τῶν συναδέλφων τοῦ μακαρίτου.

Μετὰ τὰς ἐπιμνημοσύνας εὐχὰς ὁ ἄρχων Μ. Πρωτέχδικος κ. Γεώργιος Παπαδόπουλος ἐξεφώνησε λόγον μεγάλης ἐννοίας καὶ δυνάμεως. Ἀφοῦ ἐξῆρε τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν τέχνην τοῦ μακαρίτου Νηλέως Καμαράδου ὡς μουσικοδιδασκάλου καὶ συνθέτου διαφόρων ἐκκλη-

σιαστικῶν ἀσμάτων ᾠμίλησε περὶ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς καὶ περὶ τῆς καταργηθείσης Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Σχολῆς, τῆς ὁποίας τὴν ἔλλειψιν προφανῶς αἰσθανόμεθα.

Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν οἱ προσελθόντες διηυθύνθησαν εἰς τὸ ἐπιτροπικόν, ἔνθα καὶ ἐγένετο ἡ δεξίωσις καὶ ἡ διανομὴ κολλύβων.

MEDGARDO
SISMANOGLIO

© SISMAMOCITO